

Radom, dnia 10 Stycznia 1936 r.

ראדאָם, פרייטאָג ט"ו טבת תרצ"ו

פאַראַווע פאַרבער
און כעמישע פראַלניע

— P. P. —
H E M P E L

פאַבריק און צענטראַלע
אַלט שטאדט 7
די פיליעס זענען נאָר:

זשעראַמסקי 36
זשעראַמסקי 37
סלאַוואַצקע 39

טעל. 23-42
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

פראדאמער-קעלצער לעבן

Rodzinie ZAJDENWEBER
z intencji zaślubin ich córki i siostry
p. Ewy z p. Benjaminem Szymczykiem
(w Palestynie)
życzą Rodzinie pociechy, nowożeńcom wiele szczęścia
Kirszenbaum, Waksberg, Garfinkel.

איזענסקלאדעס
י. מ. ראזענבערג
זענען איבערגעטראגן געווארן אויף
ul Tybla №3.
Za więzieniem
Tel: 24-40
עמפסעהלט צו ערמעסיגטע פרייזען
אייזען אלערליי אייזען אויסארבייטונג
ארטיקלען פאר בוי-צוועקען און פאבריקען

פאַרוואָס איך טרינס נאָר
„אַקאַטשיים-ביער”
ווייל ער שלשה דברים העולם עומד:
אַקאַטשיים איז דאָס בעסטע
אַקאַטשיים איז דאָס רעיעלסטע
אַקאַטשיים איז דאָס געשמאַקסטע
ס'איז אַ בעשענעניג
פאַר יעדען טיש
לכבוד שבת

מיר בעטייליגען זיך אין גרויסען צער
און דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל אונזער חשוב'ן חבר,
דעם געוועזענעם לאנג-יעהריגען פרעזעס פון האנדלערקער - פערבאנד
מרדכי קאַטליצער
צוליב דעם פריהציטיגען טויט
פון זיין זון
זאָל ער אַ טריסט געפונען אין זיין איבערגעגעבענער
די פערזענלעכער אַרבייט.
פון האנדל-סארבאנד רחמינסקא 1

Zdolny handlowiec
rutynowany buchalter
i korespondent
POSZUKIWANY
Dokładne oferty z wyszczególnieniem dotychczasowej pracy
pod „Skrupulatny” do administracji.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
t o
kuchenki żelazka
grzejniki do rurek,
poduszki i inne.
Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskim Towarzystwie
Elektrycznem Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

בעקאנטמאכונג.
פאַרבער יי און כעמישע פראַלניע
P. P. HEMPEL
Fabryka i centrala Staromiejska 7 tel. 23-42
פאליגענדע: Żeromskiego 36
Zeromskiego 37
Słowackiego 39.

חאַשט אַינער גאַרדע-
— ראָב נאָר ביי —
P. HEMPEL
ווייל אַלץ קומט ארויס
פריש ניי, זויבער, ציכטיג
אז איהר וועט פשוט ניט
דערקענען און זיין זיכער,
ווי איהר וואַלט דאָס נאָר
וואָס געקויפט אין געשעפט.
קעלנער ווי ניי 15 גר.

נעמט אָן כעמישע צו
חאַשען און צו פאַרען:
מענער, דאַמען און קינדער
קליידונג
גאַרניטורען
צו ביליגע פרייזן: ווי אויך
דיוואנעס, טישטיכער, גאַ-
בעלינען, גאַרדינען,
אַבאַזשורען, פוטערס א.ד.גל

יודישע היטלעריסטען.

אין וואס באשטייט די תורה פון היט-
לעריסטען איז א בעקאנטע זאך: אויסרא-
בען יודען פון האנדעל, מלאכה, אינ-
דוסטריע א. א. וו.
אויף מילא, אויף זיי קיין קשיה ניט,
וואס זיי זענען, דאס טוען זיי.
איז קלאר דערפון, אז יעדער איינער,
וואס טראכט אזוי און איז אויך אזוי
מקיים — גייט אויף דער זעלבער ליניע,
איז אליין א היטלעריסט. וויבאלד ער
פארוויקלעכט די היטלעריסטישע תורה
קען ער מיט קיין אנדערען נאמען ניט
אנגערופען ווערען.

איז מילא, פארשטייען מיר נאך, ווען
אזעלכע, וועלכע רעאליזירען די היטלע-
ריסטישע געדאנקען, זענען עס חוץ די
נאציס, אויך אונזערע ענדעקעס און די
פאשיסטען פון אנדערע לענדער.

אבער, אז אויך יודען זאלען גיין אין
די אויסגעטראטענע וועגען פון היטלע-
ריזם און ניט וועלען באשעפטיקען קיין
יודישע ארבעטער — ווי זאל מען דאס
אנרופען?
קיין ניס איז דאס ניט. די יודישע
קאפיטאליסטישע אונטערנעמער זאגן
דאס רוב אויסגעמיטען יודישע ארבעטער
צוליב כמה וכמה תירושים: יודישע אר-
בעטער, — האבען זיי גע'סענע'ט קען
מען ניט באשעפטיגען ביי שווערע פא-
בריק-ארבעט, די דאזיגע ארבעט צאלט
זיך ביליג, איז יודען קענען זיך ניט
באשרייקען מיט א נידעריקע לוי, ווי
באלד אזוי וועלען זיי שטרייקען. איז
וועלען זיי, די סאבריקאנטען, איז ניט
עקספלאטירען פאר א נידעריקע לוי
יודישע ארבעטער (מאראל!). איז ניט
דערנידעריקען זיי מיט אזא ארבעט, ווי
אין א פאבריק, וואס פאסט פאר גוים
(שטאלצקייט!) איז ניט ברענגען יודען
צו דער עבירה פון שטרייקען א. א. וו.
געווען אויך אזעלכע, וועלכע האבען
ניט געוואלט יודען אננעמען כדי גיט

צו ברענגען יודישע ארבעטער צו חילול
שבת, מחמת יודישע פאבריקאנטען קע-
נען דאך ניט אפשטיין פון ניט יודישע
פאבריקען און לאזען שטיין זייערע פא-
בריקען שבת (פרומקייט!) אגב קענען זיי
דאך ניט צוליב דעם, וואס זיי זענען
יודען, צווינגען די גוישע ארבעטער אר-
בעטען זונטאג — איז האט מען שוין
בעסער ניט געוואלט ביישטיין דעם
נסיין און יודישע ארבעטער ניט אגב-
נימען אויף יודישע פאבריקען.
איז ווען דאס האט זיך פראקטיצירט
אין די פריערדיגע צייטען, האט זיך
דאס כאטש אזוי ניט געווארען אין די
אויגען. אין די פריערדיקע צייטען איז
די קאנינגסטור געווען א בעסערע, זענען
צווישען יודען געווען קנאפ בעלנים צו
ווערען פאבריק-ארבעטער. ס'זענען גע-
ווען אנדערע מעגליכקייטען זיך איינצו-
ארדנען. מען האט בעסער גענומען אר-
בעט אין דער היים, געשטרעבט אליין
צו ווערען א'אונטערנעמער, א קרעמער,
אבי ניט „פארשווארצט" צו ווערען אין
א פאבריק. זענען דעריבער געווען חיי-
ניק יודישע קאנדידאטען אויף פאבריק-
ארבעט. אגב איז פאר יודען געווען
אפען די ברייטע וועלט און אויך אלע
בראנזשעס, דער „סוואי דא סוועגא"
איז נאך אויך ניט געווען אזוי איינגע-
פונדעוועט. האט מען זיך גענומען צו
אלץ אין דער וועלט, געהאט גרעסערע
מעגליכקייט און אין ערגסטען פאל האט
מען עמיגרירט אין גליקלעכערע לענדער.
אבער היינט צו טאג, ווען אט די 7
פעטע יאהר געהערען שוין לאנג צו גע-
שיכטע און ס'דויערען אהן אויפהער די
7 מאגערע יאהר מיט א צוגאב פון
„סוואי דא סוועגא", ווען יודישע פרנסות
ווערען רואינירט, ווען פון די מאגאפאל
פאבריקען האט מען אפילו ארויסגע-
ווארפען דאס ביסל יודישע ארבעטער
ווען אין ערנעץ לאזט מען זיי ניט צו,

ווען די טויערען אומעטום זענען געש-
לאסען, ווען די פערדינסט-פאזיציעס
וועלען אלץ שמעלער און קלענער פאר
יודען, ווען עס הערשט אין דער וועלט
דער גייסט פון קאמף מיט יודען, די
שיטה פון נאציזם, דער גייסט פון היט-
לעריזם, פון אנטיסעמיטיזם אין די גרויל-
האפטע פארמען, איז קלאר, אז לכל
הפחות יודישע אונטערנעמער זאלען ניט
אונטערשטיצען מיט זייערע מעשים אונ-
זערע שונאים — די היטלעריסטען. מיט
סאלידאריזירען זיך מיט ויער ריכטונג
דערמיט, וואס אויך זיי, די יודן, וועלען
ניס אנעמען קיין יודישע ארבעטער.
אט ליגט פאר אונז א בריף פון לאדו
ווערס דארט דערצעהלט אזא מעשה
נבלה:

„אין לאדו לעבען מיר היינט אין
זייער אנאנטיסעמיטישער אטמאספער.
חוץ די קלעפ וואס יודען בעקומען,
ווערט געפיהרט א געוואלדיגע אגיסאציע
פון עקאנאמישען באקאנטעס. עס ווערען
געמאכט אויסשריפטען פון אומבעקאנטע
אויף די פלויעס: „א סוויט די יודן א.א.
„און אט אין דער זעלבער צייט פא-
סירט צווישען יודען גופא אט וואס:
„דער בעקאנטער גרויס-אינדוסטריע-
לער א. פיאסקאווסקי האט אבעגעבען
אין ארענדע זיין זייד-פאבריק צו די
ברידער וויינפעלט (פיאסקאווער 44).
האט ער זיי געבעטען, אז ווייניגסטענס
די פינף יודען, וואס האבען ביי איהם,
ביי פיאסקאווסקי, פריהער געארבייט,
זאלען ווייטער אין דער פאבריק ארביי-
טען. די ברידער וויינפעלט האבן אבער
געזאגט, אז זיי קענען קיין יודען ניט
צונעמען, ווייל זיי ווילען נישט, אז זיי
דען זאלען חלילה מחלל שבת זיין.
פיאסקאווסקי האט זיי געפרובט איבער-
צייען, אז הונגער איז דוחה שבת, און
אז צווענטעל קענען די יודען ארבייטן
יעדען טאג א שעה לענגער אנשטאט

שבת. נאך ווען דאס אלץ האט נישט
געהאלפען האט פיאסקאווסקי אולטימא-
טיוו דערקלערט, אז אויב די 5 יודען
וועלען נישט בלייבען מאכט ער נישט
דאס געשעפט. די ברידער וויינפעלט
האבען בלייבן ברירה מסכים געווען צו
האלטען די 5 יודען אויף 80 קריסטען.
אבער ווי נאך דאס געשעפט איז אפיצ-
יעל געשלאסען געווארען האבען די
ברידער וויינפעלט געמאלדען די 5 יודי-
שע ארבייטער, אז ס'איז אויסגעשלאסן
זיי וועלען בשום אופן נישט צונעמען
קיין יודען.
אט האט איהר אייך א מעשה נבלה
מצד די יודען זעלבסט אין דער צייט
פון אנדערע היטלעריסטישע נבלות, איז
ווי זאל מען אזא צביעות ניס שטעמפ-
לען מיטן ריכטיגען נאמען:
יודישער היטלעריזם!

וואו נעמט מען דעם אייזערנעם בע-
זיס, וואס זאל פון דער יודישער קאפי-
טאליסטישער גאס אפריער אויסראטען
די יודישע היטלעריסטען?
די יודישע געזעלשאפט, וועלכע קעמפט
איצט דורך באקאנטע קענען דייטשען
היטלעריזם דארף זיך אויך שטעלן פאר
א ציל צו בעקעמפן דעם אייזערנעם-
טען היטלעריזם מיט די זעלבע מיטלן,
מיט וועלכע מען קעמפט קעגן אויסער-
ליכען היטלעריזם.

— קאמף מיטן יודישען היטלעריזם —
קענען די אייגענע מהרסים און מחריבים
פון אונזערע עקאנאמישע פאזיציעס!
דארף איצט ווערען דער לאזונג פון
דער יודישער געזעלשאפט!
א. י. גראדזענסקי

Bólu Głowy
KOWALSKINA
FABR. CHEM. FARM. AD. KOWALSKI WARSZAWA

— נו, איצט, מענזשוש, האט זי געזאגט
איצט אז דו ביזט שוין א פאצעט, וועט
מען זיך געהען „באווען". יונגע פארפעל-
קער זיצען נישט אין דער היים.

— באווען? וואו געהט מען זיך באווען
האב איך איהר געפרעגט.

— איצט האט זי געזאגט, געהט דער
טאנק-סעזאן אין לאנד אריין. ס'געהט
חנוכה, נאך חנוכה געהט א סילוועסטער.
נאכ'ן סילוועסטער הויפט זיך אן קאראנא-
וואל, נו, וועלען מיר טאקע סקאזשישטשע
מיר זענען דאך עפעס א יונג פארפאלק,
און א יונג פארפאלק זיצט נישט אין דער
היים.

— וואס הייסט? איך און טאנצען? איך
ווייס דאך נישט מיט וואס מען עסט דאס!
— היינט דארף מען נישט קענען טאנצן
האט זי מיר געגעבען צו פערשטעהען.
היינט טאנצט מען נישט, נאר מ'שיבערט
זיך. און דאס קענסט דו דאך אויסגעציי-
כענט...

נו, מילא פערפאלען, וואס טוט מען
נישט פאר א יונג ווייבעל? האב איך אנ-
געטון דעם וועטשוראווע אנצוג, ארויפגע-
צויגען די באלאווע לאטשען, פערקעמט
זיך דאס „לאפאסקעלע". מיין ווייבעל
האט מיר צוגעשווארען די האהר, פער-
פוצט די פאית. מיין ווייבעלע אויסגעפוצט
אין איר „וועטשוראווע סטראי", א קלייד
מיט א שלעפער, פארענט פערשפילעט ביז

סילוועסטער צרות פון
א יוד א זקן — דער-
צעהלט פון איהם אלליין.

אונז ביידע: מיך און דאס טשעק-ביכעל?
נאנצע טעג האלט זי מיך און איין פרעגן,
— הערש לייערל, וואס מאכסטו? וואס
מאכט דאס ביכעלע?

— הערש לייערל, געזונד און שטארק
זאלסטו מיר זיין, אהן דיר און אהן דעם
ביכעלע איז מיין לעבען קיין שמעק טא-
פאק נישט ווערט. אזוי פערליבט איז זי
אין מיר און אין דעם טשעק-ביכעל.

איצט, זאלט איהר זעהען, ווי זי פרישט
מיר אויף מיינע יאהרען. באלד נאך דער
חתונה, האט זי מיך אריינגעפיהרט צום
פריזיר, האט מיך אוועקגעזעהט אויפ'ן
שטוהל און האט איבער מיר אדורכגעפירט
א „פעריוונגערונגס-אפעראציע". די בארד
פערשוירען אויף א „לאפאסקע", אויפגע-
דרעהט די וואנסעס, די האר איינגעש-
ווארצט מיט שיוואקס. אז איך האב א
קוק געטון איז שפיגעל אריין, האב איך
מיך אליין נישט דערקענט

דערנאך האט זי מיך אריינגעפיהרט
צום שניידער און בעשטעלט פאר מיר א
„קליאטאווע" אנצוג מיט אויסגעבעטע
„פיערשעס", האט מיר אנגעטון אויפ'ן
קאפ — א „שטיוואיק", א הארטען בעכער
הייסט עס — א פאצעט, נאר א ברכה צו
מאכען.

דער זיידע טאנצט!...

פון י. אבערזשאנעה.

— א יונגערמאנטשיק, מיט א יונג שעהן
„זגראבנע" ווייבעלע און פראוועט דעם
האניג חודש כדת וכדין.

נו, איז א חידוש, וואס ס'פערדריסט
זיי? ווען איך בין אויף זייער ארט, וואלט
עס מיך אויך געקערעקט. אבער וועמען
ארט עס? איך האב פערברענט דעם פאס
און הייב אן פון בראשית.

ווי אזוי קום איך צו מיין יונג ווייבעל?
איהר מיינט דורך א שדכן? אר, ווי פאלט
איהר אויס? אויס ליבע! זי האט זיך פער-
ליבט... אין מיין טשעק ביכעל. מיט'ן
ערשטען אויגענפליק האט זי זיך פערליבט
אין מיין טשעק-ביכעל איבער די אייערען.
און מיט יעדען טאג ווערט איהר ליבע צו
דעם ביכעלע שטארקער און שטארקער.
ווי אנ'אויג אין קאפ, היט זי אפ — דאס
ביכעלע. איהר גאנץ לעבען, זאגט זי,
הענגט אפ... אין דעם ביכעלע... צוויי
זאכען, זאגט זי, זעהט זי אויף דער וועלט:
מיך, און דאס טשעק-ביכעל.

ווי איהר זעהט, האב איך חתונה געהאט
„זי-מילאשטיי"...

ווי איהר קוקט מיך אז, רבותי, בין איך
אהן אין-הרע א פן שבעים, און אפשר א
שמיעלע אריבער.

נו, פון דעסטוועגען בין איך נאך א
יונגערמאנטשיק. א יונגערמאנטשיק אין
„מילאדאווע מיטשלאנק", האב מיר א יונג
שעהן ווייבעלע, א צאצקעלע, א ליאלקע-
לע, א שפיל-פייגעלע — א נחת אויף די
אלטע יאהרען!.. איך בין „פושעקאנירט"
אז איך וועל נאך מאכען א ברית אויך,
און זאלען מיינע שונאים פלאצען.

און ווייסט איהר ווער מיינע שונאים
זענען? מיינע אייגענע זיהן, ס'געפעלט זיי
נישט, וואס איך האב מיר גענומען א יונג
געקאזע.

— טאטע, זאגען זיי, פער, ווי פאסט
דאס פאר דיר, א יוד אהן עין הרע אויף
דער עלטער?

— עלטער, שמעלטער, מיין פאס איז
נאר אנ'אלטער, אבער איך בין נאך א
יונגערמאנטשיק! — אזוי האב איך זיי גע-
ענספערט.

און אפשר מיינט איהר, אז מיינע זיהן
געפעלט נישט דער שידוך, אן. דאס רעדן
זיי פון קנאה, זיי זענען מיך פשוט מקנא,
וואס זיי זענען שוין וקנים מיט אלטע צע-
קראכענע ווייבער, און איך, זייער טאטע

דער ברילאנט וואס האט יעדע געבראכט אומגליק.

ספעציעל טון זי האבער זיין.

שטיין א פוילישער גרעפין, וואס איז א יאהר שפעטער דערשטען געווארען פון איהרען א ליבהאבער.

דערנאך האט מען דעם שטיין פער-קויפט דעם טערקישען סולטאן אבדול האמוד, וואס איז שפעטער דערשטען געווארען. די יונג-טערקען ברענגען דעם שטיין קיין נעוויארק. דאָרט קענען זיי איהם שווער פארקויפן, ווייל מ'שמועסט

אז ער ברענגט יעדען אומגליק. דער מיליאנער מעק ליען קויפט דעם שטיין אין שענקט איהם זיין פרוי צום 25 טאָג פון זייער חתונה. א יאהר שפעטער שטארבט זיין אייניגער זוהן אין די פרוי פארטומט זיך. דעם שטיין קויפט א דייטשער הענדלער האפע און ברענגט איהם צו פארקויפן אויפ'ן לייפציגער יייד.

דאָרט קויפט איהם דער אמסטערדא-מער יאָוועליר אפערדינג פאר 675 טוי-זענד דאָלאַר. גרויסע צרות האט ער מיט'ן איבערפיהרען דעם רינג פון לייפ-ציג קיין אמסטערדאם. מיט מיה און נויט נעמט א לאַנגרנער פערזיכערונגס-געזעלשאַפט אויף זיך דאָס אחריות אריבערצופיהרען דעם רינג און הייסט זיך דערפאר בעצאָלען צוויי טויזענד דאָלאַר. אין א רעווערווירטען וואגאָן פאָהרען עטליכע לאַנדאָנער דעטעקטיוון און פיהרען מיט זיך קיין אמסטערדאם אַ ברילאַנט, וואס האט די גרויס פון א קאטשקע-איי.

אפערדינג געפינט אין אמסטערדאם קיין סוחר פאר דעם שטיין, ערך דריי יאהר שטארבט ער שלאָגמעסטיג און זיין זוהן געלינגט עס צו פערקויפן דעם שטיין פאר 750 טויזענד דאָלאַר דעם אמעריקאנישן יאָוועליר ווינסטאָן וועלכער לאָזט איהם פון דעטעקטיווען בעוואַכען טאָג און נאכט, ביז וואנען ס'גליקט איהם, מיט א קורצער צייט צוריק, צו פערקויפן דעם שטיין דעם עהל-מאָגנאט דעטהערנינג פאר א מיליאָן דאָלער. דעטערנינג האָט איהם געשענקט זיין פרוי צו איהר געבורטס-טאָג. האָפּענטליך האָט זי גליק מיט דער מתנה.

אין דער לעצטער צייט איז געווען אַ גרויסע סענסאציע אין דער גאנצער וועלט, וואס אינטערעסירט זיך מיט צי-רינג. ס'איז פערקויפט געווארען דער „ברילאנט“, וואס ליגט שוין פיל יאהרען ביי א נעוויארקער יאָוועליר און וועלכען מ'האָט נישט געקענט פער-קויפן, ווייל ס'הייסט: אַז ער האָט יעדן וואָס האָט דעם שטיין געקויפט, גע-בראכט עפעס אַן אומגליק.

געקויפט האָט איצט דעם דאָזיגען ברי-לאַנט הענרי דעטערדינג, דער אמערי-קאנער עהליקעניג, דער פרעזידענט פון דער „שעל-געזעלשאַפט“.

גאנצע לעגענדעס זענען פערקניפט מיט דעם דאָזיגען ברילאַנט.

געמונען האָט איהם מיט פיל יאהרען צוריק, דער דיאָמאנט-גרעבער יאָקאָב יאָנקער אויף א דימענט-פעלד אין צפון-אפריקע. דער ברילאַנט איז זעהר שעהן ווארפט בלויז פארעם, און האָט 425 קאראט. ער ווערט פעררעכענט פאר דעם גרעסטען ברילאַנט, וואָס מ'האָט ווען ס'איז געפינען.

לכתחילה האָט מען דעם ברילאַנט געוואָלט שענקען דער ענגלישער קעני-גין וויקטאָריע. אזוי ווי אַבער די פעל-דער האָבען געהערט צו פריוואטע מענ-שען, האָבען זיי דעם ברילאַנט נישט געוואָלט אָוועקגעבען בחנם.

דער ערשטער, וואָס האָט דעם ברי-לאַנט געקויפט, איז געווען דער פראַנ-צויזשער מאָנאָט טאָווערניע. ביי איהם איז דער שטיין געלעגען עטליכע יאהר. אויף א געיעג נאָך ווילדע חיות, איז טאָווערניע אויפגעפרעסען געוואָרען פון אַ טיגער. זיינע יורשים האָבען אַ לאַנגע צייט דעם שטיין נישט געקענט פערקוי-פען און האָבען איהם געבראכט קיין אמסטערדאם, מ'זאָל אויס איהם מאַכען צוויי ביז דריי קלענערע שטיינער. דאָרט האָט איהם געקויפט אזוי ווי ער איז געווען, דער האַלענדישער יאָוועליר בלאַס. אַ יאהר שפעטער, נאָך איידער ער האָט דעם שטיין געקענט פערקויפן איז ער משוגע געוואָרען און האָט זיך אויפגעהאַנגען. זיין זוהן פערקויפט דעם

די אויפגאבע פעראנטווארטליכקייט פון א „ביעגלי“.

קאנדידאטען פון הבא ביד... אַבער דאָס איז אַ זינדלעכע טאָנדייט-אויב, וועה-רענד עס זענען פערהאנען געוויסע גרונדען, אַז אייניגע אויפגעגעבענע קאנ-דידאטען, ביי מיין פערזענליכען רעס-פעקט פאַר די פערזאָנען, זענען אייגענ-טליך פאַרט נאָך נישט דערוואקסען און גענוג דורכגעטריבען אום צו שטעהען אויף דער געוואונשענער הויך פון דער אויפגאבע פון א ביעגלי, וועלכער אונ-טערליגט אינטער א ריגאָר פון א שבוועה ביי דעם מינדעסטען פאַרווארף!!!

עס זענען פערהאָן צווישען טייל אַרויסגערוקטע ביעגליס אַזעלכע, אַב-וואָהל גאנץ נאבעלע הערן, אַבער נישט איין מיט - בראנושיסט וועט ברויכען שטארק אקצעטירען ביים דאוונען די ווערטער וואָל מיר חוק ממנו...

אויף דער בעטרעפער זיצונג האָב איך פערלאַנגט דאָס אַרויסזאָגען זיך פון די סעקציעס, אַבער אונזער איינער איז אַ ביסעלע צו שוועהר און נישט ריהרעוודיג, בעזונדערס איז דער טערמין געווען צו נישטיג קורץ, אזוי, אז מען האָט אַבגעטוהן אַבי ווייטער, ווי מען זאָגט געוועהנליך.

אַז איך דענק נאָך, אז דאָ האַנדעלט דאָך זיך נישט וועגען כיבודים, נאָר וועגען אַ צו-ערענסטע זאָך, וועגען עג-זיסטענץ וועלכע איז בערהאָט דורך דער מינדעסטער אונפאַרזיכטיגקייט, מיין איך, אז עס איז די אויפגאבע פון יעדער איינער בראנושע תיכף זיך צו פעראינטערעסירען, ווער עס איז איהר נייטערע שלח ציבור צו די שרי מסים און דאָס וואַהרשיינדליך שוין אַבגעטון הענע פערזעהען בעצייטענס קארעגירען זי לאַנג עס איז נאָך נישט שפּעט.

עס זענען אויך נאָך אַ רייע בראנ-זשעס נישט פערטראַטע אָדער מען האָט זיי אונטערגעאַרדעט אונטער אנדערע בראנושעס, מיט וועלכע זיי האָבען אפשר א קנאפען שייכות, און דער קאנ-דידאט האָט אַ ברייה וועגען טייל ספּע-ציפישע אַרטיקולאנטען וועגיג וואָס צו וויסען. אויך דאָס מוז ווערען ווי אַם-שנעלסטען קאַרעגירט, מען זאָל נישט אַמאָהל זאָגען:

אבל אשמים אנחנו על אחינו.
אברהם פינקעלשטיין.

איך האָב שוין מיט אַ 2 וואָכען צו-ריק געשריבען. וועגען דער נייטער אַרדנונג, וועלכע עס האָט איינגעפיהרט דאָס געזעץ „אַרדינאַציע פאַדאטקאָואַ“ דער צוועק פון געזעץ איז צוצופאסטען די אויסמעסטונגען פון שטייערען צו דער ווירקליכע צאָהלונגס-פעהיגקייט פון שטיי-ער צאָהלער, ווייל די ביז אהעריגע פראַקטיק האָט בלוז בעוויזען די אונ-פראַקטישקייט פון אַליוואַרישע אַבסור-דאָלע אויסמעסטונגען. צו דעם צוועק זעהט דאָס געזעץ פאַר דעם אַמט פון אַ „ביעגלי“, אַ זאָקענער. דער אונטער-שיער פון די ביזאָהעריגע זאָקענער ביז צי ביעגליס, וועגען וועלכע איך רעד דאָ, איז אַ ריזיג גרויסער, אזוי אין דער קאָמפּעטענץ, ווי אין דער פערזאָנ-וואַרטליכקייט. איך וויל מיך נאָר אַב-שטעלען אויף דער פערזאָנליכקייט וועלכע פאַדערט פון אזא ביעגלי אין פאַל פון אַ פאַרוואָרף צו בעלעגען אַ שבוועה אין נעריכט אין דער אָנוועז-הייט פון ביירע צידים... שוין דאָס אַליין איז אַ זעהר הויכע און טיפּע-מאָרעלע בעדייטונג פון אַזא איינעם וועלכען די בראנושע רוקט ארויס אַלס ביעגלי, ווייל זיינע מיינונגען וועלען זיין בעדייטענדיג (דאָס נאָכפּרעגען אין דער זייט איז אַמטליך אַבגערופּען געוואָרען) עס מוזען אַלזאָ זיין העכסט-אַרענטליכע מענשען מיט אַ קוראַנטקייט אין דער בראנושע, ווייל יעדע איינע נישט ריכטיג אַרויס-געזאָגטע מיינונג קען ברענגען אזוי פאַרן צאָהלער, ווי פאַרן ביעגלי שווערע פאַלגען, אַלזאָ הונדערט - פראַצענטאָגע אַנשי אמת, שונאי בצע...

אונזער וואָכענשריפט האָט באַריכות וועגען דעם צעם-זאָך מיט 2 וואָכען צוריק גענוי בעריכטעט אונטערן טיטל: וועגען דעם נייסצען שטייער-סיסטעם. דערווייל איז אינטערגעקומען אַ צירקו-לאָר וועגען אויפגעבען אַזעלכע ביעגליס, די אויפפאַדערונג צוצושטעלען קאנדידא-טען איז געקומען דעם 27-טן מיט אַ טערמין ביזן 28 גרודזיען!!!

זעלבסטפערשטענדליך, אז דאָס איז אַ לעכערליכע פאַדערונג, מען גיט אזא טערמין, וועלכער איז שוין סיי ווי פער-שפּעטיג. האָט מען דעריבער אויף דער גיך געמוזט כאַפּען און אַרויסרוקען

נו, האט מען טאקע געטאנצט. איהר מיינט אז בלויז מיין ווייבעל האט גע-טאנצט? כ'האב אויך געכאפט א טענצעל. קומענדיג אין זאל אריין, געהט צו מיר צו א בחור'טע מיט א פארהענגעל ביים פנים, א ווילד פרעמדע אשה, און ווערט מיט מיר באלד א גאנצער שמעלקע.

— „נא, יאק שען מאש קאכאניע!“
איר הערט דיבורים? „יאק שען מאש“, זי „דוצט“ מיך גאר!

„קאכאניע“, איהר הערט לשון?

האב איך דאך געמיינט, אז זי איז א קרובה, פרעג איך זי:
— ווער ביזטו דו?

— „קיפ מי באנאניערקע טא טשען פא-וועם, — האט זי געענטפערט.

— וואס הייסט, איך זאל דיר קויפען? פארוואס קומט עס דיד? האסט מיר שעהן גע'דרשנ'ט? און געטראכט האב איך מיר:

— א חוצפה און א העזה דאס האט זיך, געהט צו צו א פרעמדען אלטען יוד, וואס האט עלטערע קינדער פון איהר, און זאגט איהם „די“, „קויף מיר“, „קאכאניע“.

די איז אוועק, ס'איז שוין דא א צוויי-טע, א שאטערע“ מיט א קרייץ אויפ'ן ערמעל. זאגט זי צו מיר:

— „נא, יאק שיען מאש קאטעטשקו?“
דא בין איך שוין געווארען אין פעט;

מ'סאפעט ווי א לאקאמאטיוו, און אז זיי האבען שוין נישט קיין כוח צו שטעהען אויף די פיס, פיהרט ער זי צו צו מיר, גיט איהר א קוש איז דער האנד. אפגע-טאנצט.

אזוי איז עס געגאנגען כסדר. איינער האט אפגעטאנצט איז געקומען א צווייטער א דריטער, יעדער האט פון איר די קיש-קעס ארויסגעקוועטשט. זי האט געשריגען „מאלא“, א קוש אין דער האנד, אזוי אהן אן'אויפהער.

נאך אזא ביסעל „קוועטשעכץ“, האב איך איהר איז דער היים א גאנצע נאכט געלעגט קאמפרעסען, געשטעלט באנקעס אויסגעשמירט מיט פראנצוסקע טערפענטין, און וואס איז דער חידוש נאך אזא ביסל קוועטשען!

צו מארגענס האבען מיר געהאט א צווייטען חנוכה-באל, א דריטען חנוכה-באל, ווידער דאס אייגענע ביסעל קווע-טשעכץ, ווידער „מאלא“ און ווידער גע-האקטע באנקעס מיט קאמפרעסען.

נאר די ריכטיגע מפלה, האב איך גע-האט טילוועסטער.

— מענשוש, האט זי צו מיר געזאגט. טילוועסטער איז א מצווה צו טאנצען. דאס ניי יאהר מוז מען בעגעגענען מיט טאנץ.

ווי נאר מיר קומען אריין אין דער קא-זארמע, קומט באלד צו איינער א פער-שוין מיט א שווארצען פראק מיט א שטייף לאקשען ברעט, פערנייגט זיך פאר מיין ווייבעל ווי א העלנער:

— „טשי מאגען פאניאן פראשיטש?“

מיינע לאזט זיך נישט לאנג בעטען, ציהט אויס דאס הענטעל, נעהמט ארום דעם פערשוין מיט'ן פראק, און אדיאוד! מיינע פליהט ווי א רוח, יענער שלעפט זי, דריקט זי, קוועטשט פון איהר די קיש-קעס ארויס און זי זאל דאס רעדען א ווארט. פערקעהרט, זי איז נאר צופרידען ער קוועטשט פון איר די געדערים ארויס, און זי שמייכלעט.

און אז כ'האב שוין דערלעבט, אז די קלעזמארים האבען אויפגעהערט, האב איך דאך געמיינט, אז זי וועט זיין צו-פרידען, וואס זי ווערט זיינע סטור, הויפט זיך גארנישט אן. שטעלט זי זיך אוועק און שרייט:

— „מאלא!“ „מאלא!“

ס'איז איהר וועגיג, ער האט איהר נאך וועגיג די קישקעס ארויסגעקוועטשט. שטעלט מען זיך ווידער אוועק שיבערן, שיבערט מען זיך אזוי לאנג, ביז זיי פער-לירען דעם אטעם. דער שווייס רינט.

צום האלז און פון אונטען — א נאקעטע פלייצע ביז דער טאליע.

זאג איך צו איהר: פייגעלע, דו האסט דאך א טעות.

— וואס פאר א טעות?

— דו האסט דאך אנגעטון ס'קלייד פערדרעהט.

— ניין, ס'איז נישט פערדרעהט, דאס וואס מ'האט אמאל געטראגען פון פארענט טראגט מען היינט פון אונטען, — האט מען מיר מיין ווייבעלע געגעבען צו פער-שטעהען.

— נו, טא וואו געהען מיר?

— אויפ'ן חנוכה-באל.

— אויפ'ן וועלכען חנוכה-באל?

— פון פערזיין „פה לשותות“.

— געקומען אויף דעם חנוכה-באל, א

גרויסער זאל ווי א קאזארמע. מענער און ווייבער, יונגען און מיידען, קלעזמארים שפילען, איינער פייפט אויף א ליאק, א צווייטער זעצט אין א פויק, א דריטער פויקט אויף א פייקעל, דער פירטער קלאפט מיט שטארצען, א פינפטער גרעמי פאלט אויף א הארמאניק, חברה שיבערן זיך אין מיטען זאל. מ'האלט זיך פעסט ארום. די יונגע האלטען צו די מיידען, זיי זאלען חלילה נישט אנטלויפען.

טיפען, געשטאלטען
און בילדער.

ראדאמער יודען פון א מאהל.

פון מאיר הערץ.

א ראד דרעהט זיך ארויס פון פיהרעל הינטער ראדאם און פאלט אריין מיט'ן אפאטשנער רב אין א טיפען ראוו.

האָט נישט געהאט קיין גרויס נחת דארט
יאה בין טאקע נישט דער בעל - שם,
אבער עפעס ציטער יאך. ווען מען
רעדט פון ראדאם שרעקט מיר דאס
הארץ. עפעס זעה יאך, אבער נישט
קלאהר. ב'פעט אייך, רבי, בעפרייט מיר
פון דאזיגען שלחות, שיקט מענדעל
טאמאשאווער, ער איז גרעסער פון מיר.

— וואס האסטו אזוי מורא? אפשר
וועסטו דארט געפאלען די בעלי-בתים
און זיי וועלען דיר מאכען פאר ראש
ביח-דין — האט דער רבי ר' בונם גע-
פרובט איהם איבעררעדען —

— וויל יאך ערשט אודאי נישט פא-
רען. יאך געה נישט קיינעם אין וועג.
פארן בלויזען טאמער וועט מען מיינען,
אז כ'האב א כונה — וויל יאך שוין
אויך נישט. פארוואס זאל מענדעל טאקע
נישט פאהרען? —

— מענדעל טאמאשאווער וויל יאך
נישט שיקען. ער איז א פלאם און ער
קען די שטאדט דארט אינטערצינדען
ס'איז שוין דארט אזוי אויך א מחלוקה.
דו דאגעגען ביסט א מענש פון שלום
און האסט ליב יעדעס בעשעפענישען,
אפילו אנזערע שונאים אויך. כ'בין
אויף דיר גוזר זאלסט פאהרען. לאמען
זאגען, אז האסט א כונה, שאדט נישט.

צו זיין אזוי שפלייג ביי זיך נישט
צולאזען אפילו דעם צווייטען צו מיינען
— אה, דאס איז שוין צו-שטארק. דאס
טויג נישט און כ'בין דיר דערמיט גיט
מקנא. מילא דו יאך דו, אבער פאר
דיינע קינדער וועט עס קיין טובה גיט
זיין — פאהר, צוויי רבנים שמועסן זיך
גאנץ אנדערש אויס. —

ווען דער רבי ר' בונם האט דער-
מאנט דאס ווארט קינדער, האט ר' אי-
טשעלע גענומען גיסען מיט טרעהרען
און אזוי וויינענדיג האט ער זיך אנגע-
טוהן די באַנדע, ארויפגעצויגען איבערן
קאפ דעם קעזען-זעקעלע, זיך געזעגענט
מיטן רבין ר' בונם און אויפגעזעסען
אין פיהרעל צו פאהרען קיין ראדאם.
אז דער רבי האט אזוי גוזר געווען,
האט ער שוין נישט געקענט זיך אקע-
גענשטעלען, אבער ס'הארץ האט איהם
נישט געלאזט פאהרען.

ווען ס'פיהרעל איז שוין געווען א
צוויי - דיי וואָרטס הינטער ראדאם,
האָט זיך ארויסגערעהט א ראד און
דאס פיהרעל האט זיך אריינגעקליקעלט
אין א ראוו און אויסגעשיט פון זיך ר'
איטשעלע מיט'ן פוהרמאן. ר' איטשעלע
האט געקריגען א קלאפ אין א פיס און
דער בעל-עגלה האט איהם געמוזט
אריינטראגען ערניץ אין א נאָהטע פוי-
ערישע כאטע, וואו מ'האט איהם צוגע-
לעגט קאלט וואסער. דאס פיהרעל מיטן
פערד האבען פויערים קוים ארויסגע-
שלעפט און עס אוועקגעפיהרט ערגיץ
אין א דארף אין א קוושניע אריין צו
פערריכטען דאָס ראד.

דערווייל איז אנגעקומען ר' יאנקעלע
אָפאטשנער, וועלכער איז געפאהרן פון
ראדאם קיין פשיסכע איבערגעבען די
ידיעה, אז ער האט געפאקט ר' יהושע
לאנדוי ביי אפיקורסות, ביי ליינען די
גאוי'אישע ביכער און ער האט אין רא-
דאם שוין איינגעהאלט פערקאכט א קאשע.
ר' יאנקעלע האט זיך געוואלט רעהא-
פיליטירען פאר זיין מפלה, אז ער איז
אייגענטליך גאָרנישט שולדיג, ווארום דער
ראדאמער רב איז געכאפט אין דער מעשה.

דארט געווארען א גרויסער קאך. מ'האָט
זיך נישט געפיהלט גוט און מ'האָט גע-
וואלט פעררייבען דעם שווערען רושם.
איז גראָד אָנגעקומען דער אָפאטשנער
רב ר' איטשעלע חריף און די פשיסכער
זענען צו איהם צוגעפאלען מיט א גע-
בעט ער זאל פאהרען קיין ראדאם און
מתקן זיין דאָס וואָס יאנקעלע אָפאטשנער
האָט קאליע געמאכט. זיי האָבען אפ-
לירט צו ר' איטשעלע, ער זאל לויפען
ראטעווען דעם כבוד פון פשיסכע, פון
רבין ר' בונם, וועלכער האָט אזוי
אויך גענוג גענוער מצד אנדערע רבי'ס.
ר' איטשעלע האָט נישט געוואלט. ער
האָט בלויז געשאַקעלט מיט'ן קאפ גיין,
אָבער געזאָגט האָט ער גאָרנישט. די
חסידים האָבען געהאט תרעומות און
טייל האָבען שוין אפילו געטראַכט, אז
ר' איטשעלע איז אויך צופרידען דער-
פון, וואָס ר' יהושע לאנדוי לאָזט זיך
נישט געמען. וואָבען זיך יענע שארפע
פשיסכער אָנגערופען:

— אָפאטשנער רב, פאהרט קיין ראדאם
און נעמט אייך באַדיי דעם גודע ביהודה'ס
אייניקעל פאר אייערס א חסיד. ווערט
איהר באדיי רבי און אבי ר' יהושע
לאנדון זאל א חסיד ווערען און זאלען
אונזערע שונאים נישט זענען. אדרבא,
מיר וועלען נאָך זיין צופרידען: מה דאָך
איהר, א תלמיד פון רבי'ן ר' בונם וועט
מנצח זיין דעם ראדאמער רב, היינט
וואָס וועט נאָך זאָגען די וועלט צום
גרויסען כח פון אונזער רבי'ן? —

דאָס איז געווען טאקע אַריינגעזאָגט
גאנץ ערנסט, ווייל די פשיסכער האָבן
גרויס דרך-ארץ געהאט פאר דעם יונגען
ר' איטשעלע חריף און געזעהען אין
איהם דעם קומענדיגען רבי'ן, אָבער ר'
איטשעלע אליין האָט דאָס אויסגעטייטשט
פאר א שטאָך-וואָרט. ער האָט זיך פון
אַלעמענס הענד ארויסגעריסען און
אַריינגעלאָפּען צום רבי'ן ר' בונם מיט
א געוויין, אז די חסידים האָבען איהם
בעלידיגט.

האָט דער רבי ר' בונם אויסגעהערט
און געפרעגט:

— אין טאקע פארוואס ווילסטו נישט
פאהרען קיין ראדאם צו מאכען דעם
ראדאמער רב פאר א חסיד? ער איז
דאָך א וואזשנער יוד, א גרויסער יחסן
און ער וואָלט זעהר געפאסט פאר אונז.
דיר וואָלט ער געפאלגט, ווייל דו האָסט
אַלע מעלות און מידות טובות מיט וועל-
כע דו וואָלט איהם געקענט מיטרייסן.
האָסט א הארץ, איז עס פול מיט צדקות
און חסידות; האָסט א מויל, וואָס זאָגט
ארויס בלויז אמת און האָסט א מוח,
וואָס איז שארף אין תורה און קבלה.
מיט איין וואָרט האָסטו כלי - זין, מיט
וואָס דו קענסט איינזעמען וועלטן —

ר' איטשעלע האָט אַראָנגעלאָזט דעם
קאפ און געשוויגען, דער רבי ר' בונם
האָט איהם אָנגענומען פאר א לאץ און
מיט איין אויג געקוקט איהם גלייך אין
פנים אריין. ר' איטשעלע האָט דערפילט
דעם בליק, האָט ער צוריק אויפגעהויבן
דעם קאפ און ארויסגעפרומט:

— רבי, כ'האב מורא פאר ראדאם.
שיקט א צווייטען. אויך דער בעל-שם

ערגערט און געקערענט. ער האָט זיך
פשוט געשעמט פאר זיינע פשיסכער
חברים, וועלכע האָבען אויף איהם גע-
קוקט ווי אויף א שלי'מול. זיי האָבען
איהם פאַרגעוואָרפען, אז אויך ער אליין
פערשטעהט נישט דאָס נייע חסידות און
דערפאר האָט ער נישט געהאט די גע-
העריגע ווירקונג אויפן ראדאמער רב.
זיי האָבען איהם געמאכט שולדיג אין
דעם, וואָס ר' יהושע לאנדוי איז געבלי-
בען טרוקען, קאלט צו זייער נייער
שיטה צו זייער אש להבה'דיגען דרך.
מ'האָט זיך אין פשיסכע נישט געקענט
שענקען, וואָס אזא וויכטיג שלחות האָט
מען אָנפערטרויט יאנקעלע אָפאטשנער.
א מעהר איז דאָך שוין בעסער געווען צו
שיקען קיין ראדאם דעם אָפאטשנער רב ר'
איטשעלע חריף, וועלכער איז דאָך א
געוואָלדיגער למדן, א גאון עולם. ווייל ווען
אזא ר' איטשעלע חריף, אין וועלכען
דער רבי ר' בונם אליין האָט זיך גע-
שפיגעלט, יוען ער טהוט אזוי א פאהר
קיין ראדאם און גיעט אזוי א שמועס
אין לערנען מיט ר' יהושע לאנדוי, וואָלט
דאָך יענער נבהל ונשתומם געוואָרען פון
זיין גאונות; ערשט דאָס גרויסע צדקות
און דאָס טיעף-קוואלעדיגע חסידות פון
ר' איטשעלע! דאָס וואָלט דאָך ר'
יהושע לאנדוי געמאכט פשוט אויפצי-
טערען און נישט גאָר, וואָס אזא ר'
יהושע לאנדוי וואָלט נישט געוואָגט
מוציא פיו צו זיין אויף פשיסכע, גאָר
ער וואָלט עס געהאט פאר א זכיה צו
ווארימען זיך אין די ליכטיגע שטראהלן
וואָס געהען אויף פון א נייע זון, וואָס
האָט זיך בעוויזן אין פשיסכע. ער וואָלט
שוין דאָן ר' איטשעלע נישט אָנגעלאָזט
און נישט געזאָגען, גאָר געלאָפּען, גע-
שפרינגען, ממש געפלויען וואָלט ער קיין
פשיסכע.

ווען מ'האָט זיך דערווייט אין פשיסכע
פון יאנקעלע אָפאטשנער'ס מפלה, איז

— אדטשעפ'שען אדעמניע.
יענע הערט מיך ווי דעם קאטער. זי
ש'לעפט מיך, איך פאל פון די פיס. סהארץ
קלאפט ווי ביי א גולן. איך רוף מיין
ווייבעל „נא פאמאץ“:

— פייגעלע - ראטעווע מיר.
— פייגעלע איך בין פערפיי!

אפער ווער מיר פייגעלע און וואס מיר
פייגעלע? נישטא קיין פייגעלע.

וואס ווייטער איז געווען, ווייס איך
נישט. איך ווייס גאָר, אז ווען איך בין
אויפגעקומען, בין איך געלעגען אין בעט
מיט א פערבונדענעם קאפ. געפשו בעט
איז געשטאנען א דאקטאר און מיר גע-
האלטען דעם פולס.

און מיין פייגעלע? מיין פייגעלע איז
אויך געשטאנען ביים בעט. מיט איין
אויג האט זי געקוקט אויפ'ן דאקטאר און
מיט'ן צווייטען אויג — אויפ'ן טשעק-
ביכעל.

XXXXVI
און צום ערשטען מאהל האָט עס זיך
געמאכט א מחלוקה אין דער שטאָדט
ראדאם צוליב א רב.

דער מיטעל-פונקט ארום וועלכן דער
קאָמף האָט זיך געפיהרט איז געווען
דער רב ר' יהושע לאנדוי. ווי איך האָב
שוין פריהער געשריבען, איז דאָס אַרויס-
געקומען פון דעם, וואָס דער רב האָט
נישט געוואָלט ווערען קיין חסיד און
נישט פאהרען צו קיין רבי'ן. דאָס אמת'ע
פייער האָט צופלאָקערט ר' יאנקעלע
אָפאטשנער, וועלכער האָט געהאט א
שטרענגען בעפעהל פון די פשיסכער
חסידים ער זאל דעם גודע ביהודה'ס
אייניקעל, מיט געוואָלט ברענגען קיין
פשיסכע, וואו מען וועט איהם ערשט
מאכען פאר א מענש. די פשיסכער איז
עס געזאָגען בנפשמ אהינצופיהרן אזא
העכט, אזא למדן און דערצו אזא גרויסן
מיוחס. ס'איז ביי זיי געווען א שטאַרקע
אמביציע אָנצוקריגען ר' יהושע לאנדוי
און איהם אַרייננעמען אין דער חברותא.
זיי האָבען געוואָלט מיט איהם בעשיי-
נען דאָס יונגע חסידות, וואָס איז אויפ-
געזאָגען אין פשיסכע, זיך בעווייזן מיט
איהם און שטאַלצירען געגען אנדערע
רבישע הייף, וועלכע האָבען געלאָכט
און געקוקט מיט ביטול אויף יונג-פשיסכע.
זיי וואָלטען זיך דאָן געגרויסט: נאט,
זעהט, ווער ס'פאהרט צו אונזער רבי'ן
ר' בונם קיין פשיסכע, סאָמע לומדים,
מופלגי-תורה און נאָך ווערן אזש דאָס
אייניקעל פון גרויסען גאון דעם גודע
ביהודה.

אבער דער דאזיגער זיעג האָט זיך
נישט איינגעגעבען. די מיסיע, דאָס
שלחות פון ר' יאנקעלע אָפאטשנער
איז דורכגעפאלען. ער האָט ר' יהושע
לאנדוי נישט געקענט איבערצייגען אין
מיטרייסען, דאָס האָט איהם טאָקע גע-

וואס איז דאס סארע שווארץ יאהר? קאט-
עשקו גאר! כ'האב איהר טאקע געוואלט
געבען אין ס'..... אריין, נאר כ'האב
מיך איינגעהאלטען, ס'איז דאך עפעס
סילוועסטער און מיין ווייבעל זאגט דאך,
אז סילוועסטער איז א הייליג יום-טוב.

זיך איך מיר אזוי אין מיינע צרות. די
אייגען קלעבען זיך, דער קאפ האקט ווי
מיט האמערס, די פיס ציטערען, ס'שטייפט
העמד פרעפט מיך ביים הארץ, דער שטיי-
פער קאלנער שטעכט מיר אדורך און
מאכט מיר לעכער אין דער גאמבע, דער
קראוואט ווערנט מיך. פלוצים פיהל איך
א ווייך, פוכיג הענטעל גלעט מיר די
ליסינע.

— נייע שפי כלאפשיקו!
און איידער איך קוק מיך אום, האלט
מיך עפעס א מכשפה אונטערן ארעם און
איך דרעה מיך אין קרענצעל. איך שריי,
מאך געוואלדען:
יא... יא נייע מאגע.
— אידוש דא דיאבלא!!!

א דאנק דער אמנעסטיע זענען פון דער ראדאמער תפיסה ביזן היינטיגן טאג בעפרייט געווארען פער 250 מאן.

מין תפיסה זאל ווערען א איבריגע זאך און מ'זאל זיך קענען אינגאנצען אהן דעם בענען. פארהאן א אלט-כינעזיש וואָרט: די געבעט-הייזער שטעהען אָפּען און זענען א סך טעג ליידיג; דאנען די תפיסות זענען מיט שלעסער פערשלאָסען און זענען כמעט תמיד פול. ס'וואָלט נישט געשעצט ס'זאל זיי פערקעהרען. ס'וואָלט שוין פילע בעסער געווען. די כונה פון דער אמנעסטיע איז צו שטעלן די מענשען די פרייהייט. איז עס טאקע א גוטע זאך.

פון קרימינאל וועלען נאך וואהרשיין-ליך ארויסקומען א סך פון די, וואָס ברויכען נאך אַבזיצען ביז דער צייט ווען די אמנעסטיע וועט אויף זיי חל ויין, נעמליך אַזעלכע, וואָס זענען נאך נישט אָפּגעקומען די העלפט, אָדער א דריטעל פון זייער שטאָף, לויט ווי עס זעהט פאר דאָס געשאַנק פון דער אמנעסטיע. די קרימינעלער וועלען אלענפאלס ווערען לויזער. די פראגע איז נאך אויף ווי לאנג, הלוואי זאָלען זיי אינגאנצען ליידיג ווערען און מענשען זאָלען זיך קענען איינארבעטן דאָס לעבען, אז דאָס

אזוי די אויסגעוועניגסטע האָבען שוין געהאט שלום געמאכט מיטן נורל, אז אזוי מוז עס זיין. אָבער אַצינד ווען ס'האָט געשלאָגען די שעה פון בעפריי-אונג, איז איין רגע געוואָרען א אונ-גענליכקייט. און דאָס וואָס ס'האָט זיך אָפּגעטוהן אין די הערצער פון די פריי-געוואָרענע דאָס קען מען זיך שוין אליין משער זיין. פון ראדאמער קרימינאל זענען ארויס-געלאָזט געוואָרען בערך 250 מאָן. צוויי-שען זיי 80 פאליטישע אַרעסטירטע. די פרעמדע האָט דער תפיסה-פאָטראַנאט בעזאָרגט מיט ריזע-קארטן ביז אהיים.

עטליכע הונדערט אַרעסטאנטען האָבן פערלאָזט די ראדאמער תפיסה-מויערען. א דאָנק דער אמנעסטיע, זענען די „ויראָקען“, וואָס זיי האָבען געהאַט אַב-צוויצען בעדייטענד פערקלענערט געוואָ-רען, אין א גרויסע צאָהל זאָגער ביז העלפט און דאָס האָט זיי געגעבען די מעגליכקייט ארויסצוגעהן פריי פאר דער צייט, אַיידער ס'האָט זיך געצונדיגט דער טערמין פון זייערע משפּטים.

פאראכטאָגען פרייטאָג אויף ווען עס איז געווען אנגעקוינדיגט, אז מ'וועט אָנהויבען אַרויסלאָזען די יעניגע וואָס געניסען פון דער אמנעסטיע — האָבען זיך אויף דער ווארשאווער גאַס, וואו ס'געפינט זיך דאָס קרימינאַל, פערזא-מעלט באַלד אין דער פריה גרויסע מא-סען מענשען. דאָס זענען געקומען קרו-בים און בעקאנטע צו בעגריסען און אויפנעמען זייערע נאָהנטע, וואָס זענען געווען פון זיי אָפּגעריסען און געוועסען אונטער די קראַטעס פון די תפיסה-מויערן. דאָס זעלבע בילד האָט מען אויך גע-זעהן צומאָרגענס שבת.

מ'האָט אַרויסגעלאָזט נישט מיט איין-מאהל, נאָר גרופענווייז, ביז 4 מיט אמאָהל. און ווען אזא גרופע האָט זיך בעוויזען, איז מען איהר פון אלע זייטן אָפּגעענעלאָפּען. יענער איינער פון די ווארשאווער האָט געמיינט, אז דאָס געהט זיין ווען, זיין ברודער, זיין שוועסטער, זיין פריינד אָדער קרוב, די אויגען האָבען אונגעוואָרען געזוכט, די הערצער האָבען געווען געקלאָפּט: אפשר געהט זיינער.

דאָס קרימינאַל שטעהט אין מיטען שטאָרט. מ'נעמט טאָג-טעגליך פערביי. איינער קוקט יא, א צווייטער — נישט. ס'איז שוין געוואָרען א רגילות - זאך, וואָס וועקט נישט קיין געוונדערע אויט-מערקזאָמקייט. ס'איז שוין פאר אלע אַזעלכע פערשטענדליכע זאך, אז דאָרט אַהין געהען די, וואָס זענען נישט שוה בשוה מיט'ן געזעץ, מיט דער גערעכ-טיגקייט. ס'איז כמעט דאָס זעלבע ווי מיר געהען פערביי שוועלען, קירכעס און געבעט - הייזער. פונקט ווי דאָרט וואינדערען מיר זיך נישט, ווייל מיר ווייסען. אז דאָרט געהען תפילה טוהן גוטע און פרימע לייט, אזוי איז אויך מיט תפיסות און קרימינעלער, וואָס זענען בעשאַפּען געוואָרען פאר די וואָס זינדיגען און בענען פערברעכענס געגן גאָט, מענטש און מלכות.

און דאָך האָבען הונדערטער אייגען זיך אָפּגעשטעלט יענע טעג און מיט דער גרעסטער געשפּאַנטקייט געקוקט אהין צום שמאָלען געסעלע, וואָס געפינט זיך אין מיטען פון א הויכע מויער מיט פערקראַטעוועטע פענסטערלעך און אַ שעה גערענדעל, וואָס איז פערפלאַנצט אָפּגענאָיפער. אהין צו יענעם לענגליך-שמאָלען געסעלע, וואו די טהירען פון דער תפיסה האָבען זיך אַלע מאָהל גע-עפּענט פאר א סך בענקענדיגע נאָך פרייהייט — האָבען אלע געווענדעט זייערע בליקען. יעדער רגע איז פאר די קרובים און פריינד א אייביגקייט געווען. צייטען-לאנג, אפשר יאָהרען זענען זייערע נאָהנטע און תפיסה געזע-סען. ביידע, אזוי די אינוועניגסטע און

ווער עס קאן נישט גוט פויליש — קאן נישט געניסען פון שטיצע.

כהאי לישנא: „ניע זעכניע טען, קטורי זשיע גא פאלסקעי זשעמי, אי זשרע פאלסקעי כלעב, אלע ניע אומיע מוויטש פא פאלסקו.“ דערביי זאל ער נאך האָבען צוגעגעבן אז אויך דער פאָרויצענדער פון דאָזיגן קאָמיטעט איז מסכים מיט זיין האַנדלונג. די האַנדלונג פון ה' מילבראנד איז נישט קיין ריכטיגע און אויך גישט ווע-גיגער ריכטיג איז זיין פעררופען זיך אויפן פאָרויצענדער. דער פאָרויצענדער פון קאָמיטעט איז דער ה' סטאָראַסטא וועלכער איז דוקא בעקאנט אלס זעהר סימפאטישער, ליבעראלער מענש וואָס ווייזט ארויס פילע פערשטענדליש פאר די אָנגעלעגענהייטען פון דער רא-ליכקייט פאר זיין אונדערהערטע האַנדלונג. די יודישע קאָלאָ האָט אָפּגעשלאָסען אַז זיצונג אין לויט איהר בעשלוס איז געגאנגען צום ה' סטאָראַסטא א דעלע-גאציע פון די ה"ה ד"ר פאָסטמאן און י. זילבערבערג, וועלכע האָבען פאָרגע-שטעלט דעם גאנצען ענין. דער ה' סטאָראַסטא האָט אלץ גענוי אויסגעהערט און פערשפּראַכען צו פער-אינטערעסירען זיך און אויספאָרשען דעם גאנצען פאל.

דער זעלבער ה' מילבראנד איז גע-ווען איינער פון די, וועלכע האָבען אנ-געפיהרט מיט דער וואהל-אָקציע צום לעצטען סיים און דעמאלט איז ער געווען גאר היימיש מיט די יודישע וועהלער. דער פאל מיט די יודישע פאמיליע וויסמאן האט אבער ענטווישט אין זיין יודנפריינד-ליכקייט. די מעשה איז געווען אזוי: צו דער „דאָרשאנער הילף“, וואָס איז אַ אָבטיילונג פון אַרבייטס-פאָגד, האָט זיך געווענדעט די פריי וויסמאן מיט דער ביטע מ'זאל אויך בערעכטיגן איהר פאמיליע צו בעקומען שטיצע. ווען איהר ביטע איז אזוי גיך נישט ארויפגענומען געוואָרען אויפן טיש, האָט זי זיך עטליכע מאָהל וועגען דעם מש-תל געווען. דאָן האָט מען איהר גע-פרעגט פאָרוואָס עס קומט נישט דער מאָן. פריי וויסמאן האָט געענטפערט, אז איהר מאָן רעדט נישט גוט קיין פויליש און דערפאר איז איהם שווער צו קומען בעסען וועגען דעם. היות איר ביטע איז נישט בעריקזיכטיגט געוואָרען איז זי אוועק צו די יודישע ראטמענער זיי זאָלען עפעס טוהן אין דער הינזיכט ווייל איהר זאָגט מען אַב מיט'ן תירוץ, אז איהר מאָן קען נישט קיין פויליש. די יודישע ראטמענער-קאָלאָ האָט דע-לעגירט איהר סעקרעטאַר צו אינטער-ווענירען פאר דער פאמיליע וויסמאן ביים לייטער ה' מילבראנד. די אינטערוויע האָט נישט געהאַלפּן און ווי מען גיעט אונז איבער, זאל זיך ה' מילבראנד אין אנוועזענהייט פון א גרופע מענשען, זיך האָבען אויסגעדריקט

אין „אונזער עקספרעס“ ליינען מיר: „פון ראדאם מעלדעט מען צום „נאש פשעלאנד“:

א געוויסער וויסמאן איז חדשים לאנג געווען בעשעפטיגט ביי די שטאדטישע ארבייטען. ווערענדיג ארבייטלאז, האט ער זיך געווענדעט צום שטאדטישען „פונ-דוש פראצי“ מען זאל איהם געבען א שטיצע.

די בקשה איז אָפּגעוואָרען געוואָרען. דער מאטיוו — אז וויסמאן קען נישט גוט רעדען פויליש.

אין וויסמאן'ס נאמען האט אינטער-ווענירט ראטמאן זילבערבערג, וועלכער איז אוועק צום לייטער פון „פונדוש פרא-צי“, דעם בעקאנטען סאנאציע-טהוער, מעלבראנד.

די אינטערוויע האט נישט געהאַלפּען פונקט פערקעהרט. אין אנוועזענהייט פון א סך אינטערעסאנטען האט ה' מעלבראנד ערקלערט דעם יודישען ראטמאן אין א ברוטאלער פארם, אז ווער עס קען נישט גוט רעדען קיין פויליש, האט נישט קיין רעכט צו געניסען פון דער שטיצע.

צוליב דעם איז גערופען געוואָרען א ספעציעלע זיצונג פון ראטמענער-קאָלאָ וועלכער וועט זיך מיט דעם ענין פער-נעהמען.

עס איז כדאי צוצוגעבען, אז בעת די סיים-וואהלען האט דער זעלבער ה' מעל-בראנד, ארויסשטעלענדיג זיין קאנדידא-טור, זיך רעקלאַמירט אלס יודען-פריינד אפי' צו קריגען יודישע שטימען.

און נאך איז כדאי צוצוגעבען, אז בעת'ן זאמלען געלד פאר די ארבייטסלאזע מיידט מען נישט אויס, חיללה, צו נעמען געלד אויך ביי יודען.

וועגען זעלבען ענין גיעט מען אונז אי-בער אט וואס:

אויף דער מלעטשא 38 וואהנט א גע-וויסער וואָלף וויסמאן. ער האט א פרוי מיט דריי קינדער און אלע געפונען זיי זיך אין א שאַפּע. עטליכע חדשים איז וויסמאן געווען בעשעפטיגט ביי שטא-טישע ארבייט, וואָס אויף דעם סמך דיענט איהם די רעכט צו געניסען פון דער „דא-ראזשנער הילף“ ביים קרייז-קאמיטעט פון ארבייטס-פאגד.

דער לייטער פון דער דאזיגער אפטיי-לונג איז דער ה' מעלבראנד, וועלכער איז אויך דער ליקוידאטאר פון די שפיטע-

שוין די נאנטסטע טעג ווערט געעפּענט דער א"י = באזאר.

וועט זיין ספעציעל פערברייטערט דורך א"י פרוכטען. די בעזונדערע יונגע-אר-גאניזאציעס ווי „מסדה“, „עקיבא“ די שו-לען „יבנה“, „לאור“ גרייטען די ספעציע-לע ארטיסטישע אווענדען אויף וועלכע מען וועט הערען דאָס קלינגענדע העברע-אישע ווארט און ליד.

מיט איין ווארט דער ארץ ישראל-בא-זאר, וועלכער וועט דויערען פון 18 ביז 26 ד. מ. וועט פאר די ראדאמער אידען זיין א אמת'ער נאציאנאלער יום-טוב, און וועט גלייכצייטיג שפענדען פאר דעם פאנד קרן קימת לישראל.

מיט גרויס אינטערעס ווערט ערווארט אין ראדאם דער ארץ - ישראל - באזאר, וועלכער דארף פארקומען אין די נאָה-סטע טעג אין זאל פון ג. קינא „מיראזש“ (זשעראמסקי 15) דער היינטיגער באזאר וועט זיך ספעציעל אויסצייכענען מיט זיין ארטיסטיש-דעקאראטיווען טייל, וועלכער ווערט צוגעגרייט דורך א ספעציעלע דע-קאראטאר. דער ה' גאלדבערג באזונדער גרייט צו פאר דעם עולם, באזאר-בע-זוכער פראכטפולע קיאסקען, וועלכע ווע-לען איבערשטייגען די אלע ביזאנטיגע. דער באזאר זאָרנט דאסמאל אונד פאר דער אָבטיילונג פון תוצרת הארץ, וועלכער

דער שלום די ראדאמ. יוד. האנדווערקער א מקשה-לילד

אין ראדאם עגזיסטירען ביים היינטיגן גען טאג צוויי יודישע האנדווערקער-ארגאניזאציעס: רויינסקא 1 און זשע-ראמסקי 30. ס'איז שוין א געשיכטע פון שעהנע יאהרען זינט די ראדאמער יודי-שער האנדווערקער זענען געשפאלטען אין צעטיילט אויף צוויי לאגערען.

ארויסגערופען די צושפליטערונג און די גענעווייטיגע שנה צווישען ביידע צדדים, האבען א גאנצע רייע סיבות, צווישען וועלכע די גרונד-סיבה איז גע-ווען דער קאמף ארום די מאנדאטען אין דער קהלה און די שארפע קריטיק פון די האנדווערקער, וואס גרופירען זיך אויף זשע-ראמסקי 30 געגען די געווע-זענע האנדווערקער-פארנסים פון רויינסקא 1.

דורך דער צייט זענען געמאכט גע-ווארען פערשידענע פרובען צו דערפיה-רען צו א שלום און צו א פערמיניגונג פון גאנצן יודישען האנדווערקערס און ראדאם. צום בעדויערען האבען זיך די אלע פרובען נישט איינגעגעבען און מ'איז געבליבען ביים נעכטיגען: ביים צעריסענקייט און ביים געגענויטיגען בעקעמפן זיך.

ביידע ארגאניזאציעס האבען געליטען סיי פראפעסיאנעל, סיי ווירטשאפטליך און אפילו אויפ'ן געבייטע פון געווע-שאפטליכען פרעסטיזש, אבער די א-ביציע איז געווען שטארקער און א-בערגעוואויגען דאס אלץ.

די לעצטע צוויי וואכען האבען זיך איינגע פערזאָהן פון ביידע לאגערען ווידער א נעם געטוהן ענערגיש צו מאַכען שלום פאר יעדען פרייז און איינמאָהל פאר אלע מאָהל צוריקצו-פיהרען אלע האנדווערקער אונטער איין דאָך, אזוי ווי עס איז געווען אַמאָהל ווען די האנדווערקער-ארגאניזאציע איז געווען שטאַרק און פערנומען איינעם פון די אויבען-אן-ערטער אין דער ראדאמער יודישער געזעלשאַפט. מ'האט זיך ענד-ליך ארומגעזעהן, און דער קאמף ברענגט נישט קיין נוצען, נאר פערקעהרט, שא-דעט אויף סריט און שריט סיי כלפי חוץ און סיי כלפי פנים, אזוי אין דרום-סען, ווי אויך אינוועניג.

די איניציאטיוו פון די דאָזיגע מענ-שען אין ווירקליך געווען צו בערגירען און זייער ווילען איז געווען אזוי אויפ-ריכטיג און שטאַרק, אז דאָס מאָהל האָט מען שוין זיכער געגלויבט, אז דער שלום איז א געשעהענער פאַקט. מ'איז זיך צונויפגעקומען, ביידע צדדים האָבען געשיקט דעלעגאטען אויף די אונטער-האַנדלונגען, מ'האט אויסגעארבייט פונק-טען און די זאך איז געגאנגען אויף א גוטען וועג.

ווי די לעצער געדענקען, איז אין אונזער צייטונג פון פאַריגע יאָך געווען געדריקט א פראָטאָקאָל פון אזא זיצונג פון די שלום-אינטערהענדלער, וואו ס'איז געווען נעזאָגט, אז ביידע צדדים זענען געקומען צו א הסכם, אז ס'ווערט אויס-געוועהלט א פראוויזאָריום פון 6 פער-זאָהן צו 3 פערזאָהן פון יעדען צד און אז אין משך פון 5 טעג מווען ביידע צדדים ראטיפצירען די פערמיניגונג איינשליסליך ביזן 6-ען 1936.

די פונקטען, וועלכע האָבען געדינעט אלס באַדען פאר דער שלום-שליסונג, זענען אינטערגעשריבען געוואָרען פון

ביידע קאמיטעס, וועלכע האָבען רעפ-רעזענטירט די צוויי האַנדווערקער-א-רגאניזאציעס פון רויינסקא 1 ביז זשע-ראמסקי 30.

אזא מיטטיילונג אין דער אַרטיגער פרעסע איז ווירקליך געווען א דערפיה-הענדע ערשיינונג. ס'איז באמת געווען צו גלויבען, אז נאָך אזא עפענטליכע בעקאנטמאַכונג נעמט א סוף צו דער מחלוקה און ס'קומט די לאַנג-ערוואר-טעטע קאנסאָלידאציע. ליידער איז אזוי נישט געשעהען. מאַנטאָג דעם 6-ען, אויף ווען ס'איז געווען אַנגעקענדיקט דאָס ראטיפצירן דעם שלום אַבמאָך, איז אַרויסגעשפּרונגען א פרישע מניעה, וואָס האָט דערוויל געהאַמערט די פערמיני-גיגונג און ס'האָט זיך געשאַפּען א לא-גע פון נישט שלום און נישט מלחמה. נישט אהער, נישט אהין און ס'איז אַלץ געבליבען הענגען אין די לופטען. וואָס איז געשעהן?

אין דער וואָהנונג פון ה' שניידער איז מאַנטאָג אַבגעקלאַרטען געוואָרען די ראטיפיקאציע-זיצונג. ס'זענען געקומען מצד דעם האַנדווערקער פערבאַנד פון רויינסקא 1 די ה"ה שמואל איידעלבוימ יחיאל גאָלדבערג, שמואל וויינשטאַק און ברוך מאַלצמאַן. די האַנדווערקער פון זשע-ראמסקי 30 האָבען רעפרעזענ-טירט די ה"ה משה באַרמיססער, יעקב וויינגערט, עקיבא גימפּעל און יצחק שגידער. מצד דער לאַקאַלער פרעסע איז איינגעלאָדעט געוואָרען רעד. הערץ. אַלץ איז געגאנגען כשורה און אין בעסטען אָרדנונג. דער פאַרזיצענדער ה' באַרמיססער, וואָס האָט געפיהרט די זיצונג, האָט מיט אַ בעזונדערן פלייס זיך בעמיהט ווייכער צו מאַכען די שפי-ציגע מאַמענטן פון די פערהאַנדלונג כדי

דער שלום זאָל שוין ענדליך געשלאָסען ווערען. די זעלבע טענדענץ האָט זיך אויך בעמערקט ביי אַלע אָנוועזנדע. און דאָך האָט זיך עפעס געשטעלט אין וועג, וואָס האָט געשטערט די אי-דיליע. ביים פעסטשטעלען די פערזאָן אין פראוויזאָריום איז דורך די האַנד-ווערקער-דעלעגאטען פון זשע-ראמסקי 30 קוועסטיאָנירט געוואָרען די פערזאָן פון שלמה ראָזענבערג. רויינסקא 1 האָט פאַרגעשטעלט פאַלגענדע דריי פער-זאָנען אין פראוויזאָריום: ה"ה שמואל וויינשטאַק, ברוך מאַלצמאַן און שלמה ראָזענבערג; זשע-ראמסקי 30 האָט אויפ-געגעבען די ה"ה ווארשאווער, בעריש זילבערשטרום און עקיבא גימפּעל. און אַט דאָ איז דער שלום געוואָרען א מקשה-לילד, נישט קענענדיג געבוירען ווערען און ענדליך אַרויס אויף דער ליכטיגער וועלט.

די דעלעגאטען פון זשע-ראמסקי 30 האָבען נישט געוואָלט בעשטענען אויף דעם קאנדידאט שלמה ראָזענבערג און דערפון איז געקומען א קאנטר-פאַרשלאָג פון די דעלעגאטען פון רויינסקא 1, וועלכע האָבען ווידער אַפּאָנירט די קאנדידאטור פון ה' עקיבא גימפּעל. ביידע צדדים האָבען מאַטיווירט פאַרוואָס זיי טוהן דאָס און ס'האָט זיך ממילא געשאַפּען א שטיקל ברונז'ע שטימונג. ה' גימפּעל האָט ערקלערט אויפן אָרט, אז ער איז גרייט זיך צו ברענגען א קרבן פאַר שלום און צוריקציהען זיין קאנדי-דאטור אין פראוויזאָריום. זינע חברים האָבען אָבער נישט בעשטאנען און גע-זאָגט, אז וועגען דעם מוז דער ראָט פון זשע-ראמסקי דעצירירען, ווייל ער האָט איהם געשיקט אין פראוויזאָריום. דאָס זעלבע האָט אויך מאַטיווירט די

אויב א יודישע בעל הבית טע קעז אזוי ענטפערען טא וואס זאל נאך זאגען דער סטרוזש?

אין לינת הצדק, וואָס געפינט זיך אויף רויינסקא 21, איז פאַרהאן א מנין וואָס דאווענט יעדען טאָג און אלע שבתים און ימים-טובים.

דעם פערגאַנגענעם שבת ווען דאָס מנין איז זיך צונויפגעקומען ווי דער שטייגער אלע מאָהל און זיך געשטעלט דאווענען, האָט דער סטרוזש געקעהרט אויפ'ן הויף און ס'גאנצע מיסט, וואָס ער האָט צוזאמענגענומען, האָט ער צו-געשאַרט אונטער'ן פענסטער פון מנין. דאָס מיסט האָט פון זיך ארויסגעגעבען א עיפוש'דיגען ריח, וואָס האָט אריינגע-דרינגען דורכ'ן פענסטער, פערשאַפענ-דיק א שטיקענדיגע לופט אינוועניג פאר די מתפללים.

דער גבאי איטשע שווסער האָט דע-רויף רעאָגירט, אויפפאַדערענדיג דעם סטרוזש אוועקצוקעהרען דאָס מיסט פון הינטער'ן פענסטער. ווען ער האָט נישט געוואָלט פאַלגען, האָט ער גערופען א פאַליציאַנט, וועלכער האָט געגען סטרוזש צונויפגעשטעלט א פראָטאָקאָל.

דער סטרוזש האָט זיך דערפאר גוקט געווען אין איינעם פון די מתפללים. עהערנעכטען, מיטוואָך, איז דער עלטע-

דער יוד ר' יאנקעל קאָלעוואָסקי געקומן דאווענען צום מנין. פאַר'ן דאווענען איז ער אריין אויף קטנים אינוועניג אין קלאָזעט. דער סטרוזש, ווען ער האָט איהם בעמערקט דאָרט אריינגעהן, איז באַלד אַנגעקומען און דערלאנגט דעם יוד עטליכע גוטע זעץ מיט דער פויסט איבער'ן קאַפּ. דערנאָך האָט ער איהם אַראַבעשליידערט פון די שטיגלעך. קאָלעוואָסקי איז פון די קלעפּ און פון אַראַבוואַרפּען איהם געבליבען ליגען א פער'חלש'טער, אז מען האָט איהם געמוזט אריינטראגען אין מנין און דאָרט מיט וואסער אַבמאָנטערען.

אינטערעסאַנט, אז ווען דער אלטער יוד קאָלעוואָסקי, איז נאָכ'ן דאווענען גע-גאנגען צו דער יודישער הויזירטין זיך בעקלאָגען, פארוואָס זי דערלאָזט דעם סטרוזש אזוי אויפצופיהרען זיך געגען די מתפללים פון מנין, האָט זי איהם אויף פויליש געענטפערט: פארשוויי זשידזשע, טשעפע זיך אָפּ פון מיר.

א שטער ענטפער. אויב א יודישע בעל-הבית טע ענטפערט אזוי, טאָ וואָס זאָל נאָך זאָגען דער סטרוזש?

דעלעגאציע פון רויינסקא 1 און ס'איז געבליבען איבערצורייסען די זיצונג און זי אַבלעגען אויף מיטוואָך ביינאָכט, כדי דינסטאָג זאָלען זיך ביידע ראטען און פערוואלטונגען קענען בעראטען אין זייערע לאַקאַלען, ווי אזוי ווייטער צו האַנדלען.

דינסטאָג ביינאָכט איז געווען א וואך-נאכט אין ביידע האַנדווערקער-ארגאני-זאָציעס. אויף ביידע ערטער האָט מען זיך געאַמפערט און ס'האָבען זיך גע-טיילט די דעות אויף יאָ און ניין. אויף ביידע זיצונגען אין איין נאכט איז רעד. הארץ געוואָרען געבעטען, ער זאָל קומן מיטווינקען צום שלום און ער האָט א געהאַט אַ שטיקעל אַרבייט צו לויפּען פון איין אָרט צום צווייטען.

רעד. הערץ האָט גערעדט דאָ און דאָרט און מיט כל הכחות זיך בעמיהט צו איבערצייגען, אז די פערזאָנען-פראגע טאָר נישט שפילען קיין שום ראל, ווען ס'האַנדעלט זיך וועגען אַזא וויכטיגע זאָל ווי עס איז שלום. אויף רויינסקא 1 האָט ה' ראָזענבערג קאטעגאָריש ער-קלערט, אז ער טרעט צוריק פון פרא-וויזאָריום, ווייל ער וויל נישט זיין די סיבה פון צושטערען דעם שלום. די פערזאָלונג האָט נאָך אַ לענגערע דע-באַטע ארויסגעוויזען אַ געוויסע צושטי-מונג צו זיין בעשלוס, מאַכענדיג אָפּער אַבהענגיג דעם שלום אָן דעם, אז אויך ה' גימפּעל פון דער צווייטער זייט זאָל צוריקטרעטען פון פראוויזאָריום.

דאָס זעלבע איז אויך געווען אויף זשע-ראמסקי 30. אויך דארט האָבען זיך געטיילט די מיינונגען. א סך האָבען געהאלטען מיט רעד. הערץ, אז די פערזאָנען-פראגע טאר ניט זיין קיין שטער וואס צוליב דעם זאל דער שלום צע-קלאַפט ווערען. אויך ה' גימפּעל האט ווידער אמאל ערקלערט, אז ער געהט אוועק פון פראוויזאָריום. דער סטארשי פון פרויזירער-צעך ה' צימערמאַן האט אויפגעפאדערט דעם ה' גימפּעל אלס פאך-חבר צו לעגען דעם מאנדאט און נישט געהן אין פראוויזאָריום, כדי דער שלום זאל צושטאַנד קומען. ס'האָט זיך געפיהרט א ליידענשאפטליכע דעבאַטע ביז 12 ביינאָכט. די שטימונג האט זיך געוואקעלט אהין און אהער, אבער צום סוף האט אויסגעשאסען א „באמבע“. די ה"ה ווארשאווער און זילבערשטרום הא-בען ערקלערט, אז אהן גימפּעל געהען זיי נישט אין פראוויזאָריום, ווייל זיי האלטען איהם פאַרן טיכטיגסטען און פעהיגסטען און אויב מ'וועט אים אריינס-לאָזען, לייגן זיי אויך די מאַנדאטען.

ס'איז אַלזא געבליבען צו מאַכען אַ אבשטימונג נאך אַמאָהל איבער אלע דריי קאנדידאטען פון זשע-ראמסקי 30. פאר דער אבשטימונג האָבען ווידער גערעדט די ה"ה באַרמיססער, רעד. הערץ, צימערמאַן און דער פארויצענדער משה רובינשטיין. זיי האָבען אפּעלירט די פערזאָלונג זאל זיך אַבגעבן א גע-נויעם חשבון, איידער זי זאגט זיך ארויס. ביי דער אבשטימונג האָבען זיך אלע אנוועזנדע מיטגלידער פון זשע-ראמסקי 30 ארויסגעזאָגט, אז זיי פעשטעטיגען נאך אַמאָהל זייערע פריהער-געקליבענע חברים די ה"ה גימפּעל, זילבערשטרום און ווארשאווער אלס קאנדידאטען אין פראוויזאָריום און נאר אויף דעם יסוד קען דער שלום געשלאסען ווערען.

פון האנדווערקער = פערבאנד.

(קאמוניקאט)

יעהרנען חבר און פרעזעס פון פערבאנד מ. קאטליאר צוליב'ן טויט פון זייער זון דוד. נאך איידער ה' זימלער ענדיגט זיין ווארט הויבען זיך אלע פערזאנלעכע טע און פון די ערשטער אלס צייכען פון מיטגעפיהל אין טרויער פון דער פאמיליע קאטליאר.

נאכהער זענען בעהאנדעלט געווארען אלע איבריגע ענינים, צווישען יעלכע ס'איז אויך דורך אלעמען אקצעפטירט געווארען דאס ראטיפירען די האנד-ווערקער-פערזאנלעכע.

זונטאג אונזער איז אין האנדווערקער פערבאנד אויף רויניסקא 1 פארגעקומען א גרעסערע פערזאנלעכע אונטער דער פארויז פון פרעזעס חיים קארמאן. אין דער פערזאנלעכע האבען אנטייל גענומען אלע פערזאנלעכע פון די צעכען. אויך דער טאג-ארדנען איז צו. אגד. געש-טאנען די ראטיפיקאציע פון דער האנד-ווערקער-פערזאנלעכע אין ראדאם.

פאר'ן עפענען די פערזאנלעכע רעדט דער ח' אייזיק זימלער א פאר ווארימע ווערטער ווענען גרויסען פערלסט, וואס האט געטראפען די פאמיליע פון לאנג.

Zdrowo bo higienicznie! jest pieczywo
tanio bo smacznie!
MECHANICZNEJ PIEKARNI
Radom, Młynarska 6.
 Ządać we wszystkich sklepach spożywczych.
 Opakowanie efektowne, własne kioski, fachowa obsługa.
Pieczywo wychodzi 3 razy dziennie.
 chleb w wadze 2, 1, i 1/2 kilograma.

אפרים שטיינבאק

פעסקע טייכמאן

תנאים געשריבען.

תרצ"ו

תל - אביב

מעומק לבנו וחפץ רצוננו מביעים ברכת מול טוב
 לרגלי התנאים של צאצאינו היקרים

אפרים שטייכמאן

יעלו על במתי הצלחה ויבנו ביתם
 על הרי יהודה וירושלים.

מנחם שטיינבאק ורעיתו.

ראדאם

Z intencji zaręczyn

brata naszego FROIMA

z p. PESKĄ TAJCHMANÓWNĄ

wiele szczęścia na nowej drodze życia

życzą *Siostry i bracia Sztajnbok.*

וילט איהר האבען קלארע, וויפערע וועט, נייע גארדעראכעס, שניי - ווייסע פארהאנגען,
 גיעט נאך צו וואסען און פארבען אין דער בעקאנטער
 כעמישער פארבער: און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע

A. HEMPEL

צענטראלע אלטע שטאדט 7 אפיז.

פיליעס: זשעראמסקי 1,

זשעראמסקי 21,

זשעראמסקי 59.

ווער ס'האט זיך נישט איבערצייגט וואל פרובן און וועט זיין ענטציקט
 פון דער שטער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט.

ביליגע פרייזען!

פינקטליכע אויספיהרונג

סאלידע בעהאנדלונג

קומט און איבערצייגט אייך!

די שלום - אקציעס האבן זיך געהויבען

זיך בעדייטענד גערוקט פאראויס.
 די האפנונג אויף א שלום האט זיך
 אלא ווידער פערשטארקט און איבער-
 מארגען זונטאג איז צו ערווארטען, אז
 דער אקט פון פערזאנלעכע וואל ענט-
 גילטיג גע'חתמעט ווערען.

פאר'ן שליסען דעם נומער ווערען מיר
 געוואהר, אן די שלום-אינטערהאנדלונגען
 צווישען די צוויי האנדווערקער-ארבעט-
 זאציעס, ווענען וועלכע מיר גיבען א
 אויספיהרליכען בעריכט אויף א פריהער-
 דיג ארט אין אונזער צייטונג - האבען

מיר גראטולירען הערצליך אונזער אנגעשטעלטע

פעליא גאלדרינג

פ.ר.ל. צו איהרע תנאים מיט

בייניש שטעלמאן

מיר ווינשען דעם פערלאבטען פארל גליק און
 צופרידענהייט און די עלטערן פיל נחת.

אלי' הירש גוטמאן עט פרוי און קינדער.

ארויסגערופען פאליציי אין גמינע

שלאסען די ת"ת, פונאנדערלאזענדיק
 די קינדער מיט די מלמדים.
 דינסטאג ביינאכט איז געקומען א
 גרופע עלטערען און אויסגעהויבען אנ-
 אוואנטורע אין דער גמינע. ס'איז דער-
 נאנגען דערצו, אז די גמינע האט גע-
 מוט ארויסרופען פאליציי, וועלכע האט
 אייגעשטילט די אויפגעברויטע געמיטער
 בעפעלהענדיג זיך דוהיג פונאנדערצוגעהן.

צווישען דער תלמוד תורה מיט דער
 גמינע איז פעהאן א סכסוך. דער ת"ת
 קאמיטעט פאדערט דעם פערלעגענעם
 חוב און די גמינע וויל צאהלען 80 זל.
 א וואך אויף דעם חשבון פון דער סוב-
 סידיע פון 4000 זל. וואס זי שטעלט
 אריין אין בודזשעט פון יאהר 1936.
 זונטאג איז געקומען א פארשטעהער פון
 דער ת"ת מיט וועלכען מ'האט אונטער-
 האנדעלט ווענען דעם, אויפקלערענדיג
 איהם, אז אנדערש קען די גמינע נישט
 ערלעדיקען דעם ענין נאך אויף אזא
 אויפן 80 זל. א וואך פאר דער ת"ת
 אויפ'ן וואהעל אלס סובווענץ פון היי-
 טיקען יאהר און 20 זל. א וואך פאר
 דער ת"ת אויף סקארישעווסקא גאס.
 דער ת"ת קאמיטעט איז נישט בעשטא-
 גען און ער האט דעם וועלכען טאג גע-

BOLACH
AGŁOWY
 STOSUJE SIĘ DLA DO-
 ROSŁYCH PROSZKI
 OD BÓLU GŁOWY ZE
 ZNAKIEM FABRYCZ-
 NĄ

צו פאסט עס פאר אזא פירמע?

נען, וואס אזא פירמע ווי, האבערבוש
 און שילע, וועלכע האט א קאלאסאלע
 יודישע קליענטעלע, האט געפונען פאר
 פאסיג צו אנאנסירען זיך און אס אין
 דעם העצע-בלעטעל, וואס רופט צו
 באקאנטערען יודען, ארויסרייסען ביי זיי
 דעם ביסען פון מויל און אפילו נאך ער-
 גערע מעשים.

אין די לעצטע טעג האט אין ווארשע
 אנגעהויבען ערשיינען א טעגליך אנט-
 סעמיטיש בלעטעל א.נ. ווארטא וואס
 העצט געוואלדיג גענען יודען. יעדע
 שפאלטע איז איבערגעלאדען מיט גיפט
 און גאל, נידערטרעכטיגע העצע און
 כולגאניזם.
 דעריבער רופט ארויס געוואלדיג שטיי-

Koleżance naszej Natce Kotlar
 z powodu ciężkiego ciosu wywołanego
 śmiercią kochanego brata b. p.

DAWIDA

Wyrazy szeregowe współczucia składają
 Koleżanki i koledzy.

שיינדעל רויזע

סאטא לאווסקא ג. ע.

געשטארבען און געבראכט געווארען
 צו קבורה דעם פאריגען זונטאג.
 א טאכטער פון דעם אין זייער צייט
 בעריהמטען און איבעראל-געשעצטען רא-
 דאמער שוחט ר' חיים לייביש ז"ל און
 א אייניקעל פון דעם אפאטשנער רב ר'
 איטשעלע חריף ז"ל. וועלכער האט גע-
 שפילט א גרויסע ראל אין פשיטא און
 קאצק און וועלכער ווערט היינט בעשרי-
 בען אין אונזער צייטונג אין, די ראדא-
 מער יודען פון א מאהל.

זי איז געווען א גרויסע מייחסת, גע-
 שטאמט פון דורות לויטער רבנים און גאו-
 נים. האט געלעבט און געשטארבן א צדיקת.
 זאל איהר די ערד גרינג זיין.

FIRMA
Szyboslif
 POLECA
 LUSTRA
 SZKŁA SZLIF.
 SZYBY
 RADOM,
 Żerem-
 skiego 20
 tel. 23-20

KINO

APOLLO

WESOŁA ROZWÓDKA

פון זונטאג דעם 13-טן
פרייהליכער פערזאנלעכער פראגראם:

טעמפא, הומאר, טענז, ליער, מוזיק.

פאט און פאטאשאז

אין העכסט - סענסאציעלען פילם

CYRK SARANA

KINO

APOLLO

GABINET FIGUR WOSKOWYCH

פון זונטאג דעם 12-טן איינש.
ווערק פון אונגעוועהליכע גרויזאמקייט
אזא גרויזאמער פילם איז נאך נישט געווען

בעמערקונג: דער ערשטער פילם געמאכט
אינגאנצן אין נאטורלע פארבען.

שבת 2 סעאנסן: 1 און 6 נ. מ. זונטאג 12 און 145 א. מ.

אין קאמף געגען צאריזם

צו ביליגע פרייזען: 25, 40, 54 גר.

Stroskanej i w nieutulonym żalu
pozostalej rodzinie KOTLAR
z powodu przedwczesnej śmierci ich syna, brata

DAWIDA

wyraża najszczerze i najserdeczniejsze współczucie
Arnold Rozenfeld

די צוקערניע
מ. יוואנאווסקי
ראדאם זשעראמסחיעגא 55
טעל. 17-24

עמפפהלסט:

אויסגעצייכענטע און אימער פרישע ציאטקעס,
הערבאצניקעס און שאקאלאדקעס, דעסערטעס. נעמט
אויך אן בעסטעלונגען אויף טארטען. הישפאנישע
קרעמען, פארפעטען און אנדערע אויסארבייטונגען
פון צוקערוארג. מיר עמפפהלען אויך לוקסוס
געבעקס פון ערשטקלאסיגע בעקערייען.

פארבער:

כעמישע פראלניע און חוש

M. CICHON

Centrala: RADOM, Rwańska 23.

Filje: RADOM, Słowackiego 25

Zeromskiego 27

" SKARŻYSKO Staszyc 18

" Wierzbnik Starachowicka 36

נעמט אן צו וואשען:

מענער, דאמען און קינדער-קליידונג הי אויך קעלנער.

נעמט אויך אן צו פיצען: מיטערנע קורטקעס, קאפעלושן, הענטש-

קעס, פלוש, סאזעט און מעפעל - גאנצעלע, דיחאנען.

רעיעלע ארבעט!

קעלנער צו 15 גר.

טיף ערשיטערט ווענען מיר אלע האנדווערקער
דורך דעם פערלוסט, וואס האט געטראפן אונזער
לאנג - יעהריגען חבר און פרעזעס
צוליב'ן טויט פון זייער זון

ד. י. ד. נ. ע.

אין צווייטן געבויען פון גרויסען טרויער שטעהען מיר אלע
האנדווערקער פאר דעם גאר פרישען קבר.

חבר קאטליאר עט פאמיליע

אייער טרויער איז אויך אונזער טרויער

מיר אלע ווינשען אייך, אז פון היינט צו טאג זאלט איהר מיט אייער
גאנצער פאמיליע און אייערע קינדער און אייניקלעך
א טרייסט געפינען.

אלע צעכען פון רויינסקא 1:

- (1) דער שוועסטער-צעך (5) דער סטאליאר-צעך
- (2) דער בעקער-צעך (6) דער קצבים-צעך
- (3) דער מאלער-צעך (7) דער שניידער-צעך
- (4) דער מעטאל-צעך (8) קאמאשן-שטעפ-צעך

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס

דעם ג. חשוב'ען פרעזעס מ. קאטליאר און פאמיליע

צוליב דער אבידה פון זייער
יונג פערשטארבענעם זון

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

פערסאנאל פון האנדל - פארבאנד רויינסקא 1

פאדערט איבעראל נאר די בעסטע ליכט, מעמראפאר

Kino
ADRIA

שבת דעם 10 און 4 א. מ.
זונטאג דעם 11 מ. 12 און 2
פרייהמארגען - פילמען
צו פאפולערע פרייזען
גרויסארטיגער פילם
? ? ?
איבער'ן פראגראם:
קלאנג-צוגאבען

פון זונטאג איינש. גרעטא גארבא, אין איהר גלייכער קרעאציע
אין די איבריגע ראלען
פרידריך מארש
און בארטעלעאמעד
איבער'ן פראגראם:
קלאנג-צוגאבען און פ. א. ט. וואך
פון מאנטאג צוויי מיטטערנע און איין פראגראם!
די טראגעדיע פון א יתום אין דער דראמע
אין דער הויפט-ראל: דער יונגער דושעק קופער
BEZ NAZWISKA
INDYJSCY PIECHURZY
Flip i Flap מיט

Kino
ADRIA

אנהויב שבת און זונטאג 3.30 און יעדען טאג פון 5.30

אנאנעמענט פרייז: פאר 5 חודש אין פוילען 1 זלאט, אין פראנקרייך
אין בעלגיע 4-פראנק, אין אנד. לענדער 30 סענט.
אמיליעסער שורה פארן סעקסט 40 גר, אין סעקסט 60 גר.
נאכ'ן סעקסט 25 גר. דיערשע און לעצטע זייט 25 גר.